

La terminologia a Europa, avui

Coordinat per
GLÒRIA FONTOVA, MERCÈ LORENTE,
PILAR SÁNCHEZ-GIJÓN, ELISABET SOLÉ
CONSELL DE REDACCIÓ

1 Introducció

Amb aquest dossier volem oferir, en forma de reportatge, una breu presentació del panorama institucional de la terminologia a l'Europa actual. Organitzem la presentació panoràmica, que en cap cas pretén ser exhaustiva, tot observant en diversos països quina mena d'organismes són els que s'ocupen regularment de les activitats terminològiques.

Aquest reportatge inclou dades sobre tots els tipus d'organismes institucionals dedicats a la creació de terminologia, la normalització i la difusió. No hi són tots els països, però els casos recollits ens mostren com s'organitza la terminologia per a determinades llengües i en diversos estats que, en certa mesura, representen regions o zones europees amb tradicions diverses (els països nòrdics, el centre d'Europa, els països de l'est, alguns països del sud). Volgudament hem deixat fora l'organització de la terminologia a l'Estat espanyol i per a les diverses llengües que s'hi parlen, tema que recollirem en números propers de la revista.

Només hi incloem els organismes nacionals, els estatals o les associacions o xarxes de regions o zones. La referència a les estructures europees globals, com ara l'Associació Europea de Terminologia, o a les activitats terminològiques de les institucions de la Unió Europea, la trobareu en altres seccions d'aquest mateix número de TERMINÀLIA («Entrevista» i «Espai de trobada»). Possiblement, a causa del caràcter no exhaustiu

TERMINÀLIA 8 (2013): 41-45 · DOI: 10.2436/20.2503.01.58
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <http://terminalia.iec.cat>

La terminologia a Europa, avui

d'aquesta mostra, hi pot haver alguna institució rellevant que no s'esmenti. Us en demanem disculpes, i us agraïrem que ens ho feu saber per tenir-ho en compte en reportatges futurs.

L'objectiu del dossier és fer conèixer als lectors realitats terminològiques properes geogràficament, però que se senten llunyanes per manca d'interacció directa o perquè responen a tradicions ben diferents. El coneixement d'organitzacions i de dinàmiques distintes ens ha de permetre reflexionar sobre l'adequació de les pròpies o sobre la necessitat de renovar-les.

2 La institucionalització de la terminologia: els centres oficials

La creació o el reconeixement de centres oficials de terminologia per part dels governs està motivada generalment per la voluntat política d'implicar la gestió pública en la planificació de la llengua en tota la seva extensió, o també de participar activament en l'estandardització industrial internacional.

Alguns centres de terminologia focalitzen les seves accions en el vessant normalitzador de la llengua, com el Deutsches Institut für Terminologie e.V. (DIT) d'Alemanya; la secció de terminologia NedTerm de la Nederlandse Taalunie [Unió de la Llengua Neerlandesa], vinculada als ministeris de cultura holandès i flamenc; el Terminologicentrum (TNC) de Suècia o la Språkrådet terminologitjenesta [Comissió de Terminologia], que depèn del Language Council of Norway.

D'altres combinen la producció de recursos terminològics, la normalització de la llengua i algunes activitats de formació amb la participació activa en les activitats d'estandardització industrial. Són casos com el Finnish Terminology Centre TSK de Finlàndia o la secció de terminologia i terminografia de l'Institute for Bulgarian Language «Prof. Lubomir Andreychin».

Cresta, 1988. Joan Brossa

En canvi, alguns centres de terminologia s'ocupen fonamentalment de les activitats d'estandardització industrial, com el FGUP STANDARTINFORM (Russian Scientific and Technical Center for Information on Standardization, Metrology and Conformity Assessment) de la Federació Russa, el Danish Standards de Dinamarca, o l'Icelandic Standards (IST) d'Islàndia. Són reconeguts com a centres oficials de terminologia, i encara que puguin desenvolupar altres accions en terminologia, la motivació principal de la seva creació és la redacció de normes d'estandardització industrial per a cadascun dels estats i la participació en comitès internacionals.

Amb independència dels estatus jurídics d'aquests organismes, l'existència de centres oficials de terminologia, si exclouem el tercer model identificable amb instituts de normes industrials, és ben reduïda; i, fora del cas del de l'alemany, està plenament relacionada amb la planificació lingüística de llengües minoritzades (l'islandès, el noruec, el finès) o de llengües parlades en diversos països, com en el cas del neerlandès.

3 Altres implicacions governamentals en terminologia

La creació de centres oficials de terminologia no és l'única via per la qual un estat o una organització d'estats o de regions pot involucrar-se activament en el desenvolupament i la gestió de la terminologia d'una llengua o de diverses llengües. Els models són diversos, però reflecteixen en certa mesura la dualitat que acabem de presentar per als centres oficials: organismes que treballen per a l'estandardització industrial i organismes que coordinen la planificació lingüística d'una llengua minoritzada o que gestionen el multilingüisme oficial d'un país.

Els països del centre d'Europa destaquen per dotar-se d'estructures dobles, una institució per a cadascuna de les funcions que acabem d'esmentar. Així, a Alemanya, el Deutsches Institut für Normung e.V. (DIN) s'ocupa de l'estandardització industrial, mentre que el Rat für Deutschsprachige Terminologie (RaDT) [Consell per a la Terminologia en Llengua Alemanya], institució formada per comissions de la UNESCO d'Alemanya, Àustria i Suïssa, desenvolupa accions per a la planificació i la normalització lingüístiques. A Àustria és l'Österreichisches Normungsinstitut (ON) [Institut Austríac de Normalització] l'organisme que elabora les normes industrials i, a banda de la participació en el RaDT, el país acull també l'Internacional Information Centre for Terminology (Infoterm), finançat en l'origen per la UNESCO, i que impulsa internacionalment la terminologia. També en llengua alemanya, Suïssa disposa de la Schweizerische Normen-Vereini-

Le Refuge. Poèmes visuels & poèmes objects, 1993. Joan Brossa

gung (SNV) [Associació Suïssa de Normalització], que s'ocupa de l'estandardització industrial, a més de fer assessorament i formació; i del Zentraler Terminologiedienst Staatskanzlei des Kantons Bern [Servei Central de Terminologia de la Cancelleria d'Estat del Cantó de Berna], que coordina la producció de terminologia i atén consultes terminològiques. Hi ha, a més, institucions com el Language Institute de les forces armades austríaques de l'Austrian National Defence Academy a Viena, que també duen a terme regularment projectes de terminologia en l'àmbit de la seva competència.

A la regió del Benelux conviuen, al costat de l'organisme interestatal per a la llengua neerlandesa (Nederlandse Taalunie), organismes per a les normes industrials, com ara el Nederlands Normalisatie-instituut, el Belgisch Elektrotechnisch Comité o el Bureau voor Normalisatie (NBN); al costat d'institucions que tenen com a funció crear recursos terminològics, com ara el Zentrale Dienststelle für Deutsche Übersetzungen (ZDDÜ) [Servei Central de Traducció Alemanya] o l'Ausschuss für deutsche Rechtsterminologie [Comissió per a la Terminologia Jurídica en Alemany] a Bèlgica. Per a la comunitat francòfona de Bèlgica, és el Service de la langue française del Ministeri de Cultura qui coordina la producció terminològica i la difusió de neologismes.

El model de la terminologia francesa és força diferent. La Délégation générale à la langue française et aux langues de France (DGLFLF) és la institució responsable de la política lingüística del francès i de les altres llengües parlades a França. Dins de les seves competències, coordina la Commission générale de terminologie et de néologie (COGETER), que s'ocupa de la difusió de la nova terminologia francesa i lidera una xarxa institucional, formada per divuit comissions ministerials sectorials. Els neologismes es publiquen al *Journal officiel* de la República Francesa.

El cas de Finlàndia també respon a un model fortament governamentalitzat, com el francès. La Valtioneuvoston Kanslia [Oficina del Primer Ministre] inclou una unitat de traducció que assegura la difusió dels documents de l'administració en finès i en suec, dins de la qual trobem el Sanastokeskus TSK ry [Servei Terminològic], que estableix i harmonitza la terminologia oficial.

Tanmateix el model més estès en països nòrdics és el de la institucionalització a través d'un organisme general o consell que s'ocupa de la llengua, i que manté una certa autonomia del poder polític, encara que orgànicament (o financerament) depengui dels respectius ministeris de cultura. És el cas del Language Council of Sweden, que s'integra a l'Institute for Language and Folklore de Suècia; del Language Council of Norway; de l'Institute for the Languages of Finland; de l'Icelandic Language Council; del Faroese Language Committee de les illes Fèroe; o del Greenland Language Committee. Tots aquests consells tenen la tasca d'assessorar les autoritats en matèria de les respectives llengües. Els consells per a les llengües conviuen també amb altres institucions que s'ocupen, a cada país, de l'estandardització industrial, com ara la Norwegian Post and Telecommunications Authority (NPT).

Un model diferent d'implicació de l'administració governamental en la gestió de la terminologia ens l'ofereix l'Árni Magnússon Institute for Icelandic Studies: es tracta d'un institut de recerca universitari que rep l'encàrrec del Ministeri d'Educació islandès per ocupar-se de la planificació lingüística i terminològica, i per actuar com a centre de producció de diccionaris, terminografies i manuals de llengua.

Un cas diferent, de recuperació d'una institució, però en una estructura actualitzada i impulsada pel govern d'un nou estat, és el de l'Institute of Croatian Language and Linguistics, que s'ocupa de la política lingüística, de la planificació lingüística, inclosa la terminològica, i de la promoció de les llengües.

Fins aquí, i malgrat que aquesta mirada no és exhaustiva, s'observa que no hem pogut fer referència als països del sud d'Europa quan parlem de centres oficials o d'estructures vinculades als governs o als parlaments, cosa que mostra la manca d'implicació del poder públic en la política lingüística en aquests països propers, com ara Portugal o Itàlia.

4 Competències terminològiques de les acadèmies

El panorama de les acadèmies tampoc no és homogeni a Europa. Hi predominen dos models: el que segueixen països de l'est amb una acadèmia de ciències, com a màxima autoritat de l'activitat científica del país, inclosa la lingüística; i el de països del sud amb una acadèmia de la llengua.

Les acadèmies de ciències dels països de l'est d'Europa tenen competències en terminologia. Són institucions de recerca bàsica i aplicada que fan tasques de normalització de terminologia científica i d'estandardització industrial, de difusió, de formació i, fins i tot en alguns casos, de desenvolupament de tecnologia. En són exemples la Bulgarian Academy of Sciences (BAS) o la Russian Academy of Sciences (RAS), un organisme extraordinàriament ampli, que inclou 400 instituts de recerca afiliats, entre els quals hi ha el V. V. Vinogradov Russian Language Institute, responsable de la normativització de la llengua russa, i l'All-Russian Institute for Scientific and Technical Information (VINITI), responsable de la gestió i la difusió de la informació científica en llengua russa.

En països de llengües romàniques, com Itàlia o França, coexisteixen diverses institucions acadèmiques autònomes, unes dedicades a promocionar alguns àmbits científics, altres dedicades a la fixació del model de llengua culta. Així, per exemple, l'Institut de France agrupa les cinc grans acadèmies franceses (de llengua, de belles arts, de ciències, d'història, i de ciències morals i polítiques). A Itàlia, l'Accademia della Crusca s'ocupa de la llengua, mentre que hi ha altres institucions acadèmiques que tenen les ciències com a objecte d'atenció, com ara l'Accademia Nazionale dei Lincei o l'Accademia Nazionale delle Scienze detta dei XL. Però, curiosament, en aquest panorama, ni les acadèmies de la llengua ni les acadèmies de ciències no solen incloure la terminologia entre les seves activitats de normativització o de promoció.

5 El paper de les universitats en terminologia

Amb independència de la presència d'organismes governamentals i acadèmies que s'ocupin de la política lingüística i de la normalització terminològica, les universitats i els centres de recerca europeus presenten una creixent implicació en les activitats terminològiques. Al costat de la recerca bàsica i aplicada, i de la formació en terminologia i àmbits afins, diversos centres universitaris de països europeus mantenen projectes i activitats estables en terminologia, com ara la gestió de bancs terminològics nacionals o sectorials, corpus especialitzats, observatoris de neologia, publicacions o desenvolupament de tecnologia associada. Vegeu a la taula i una selecció d'aquests centres.

6 Les associacions nacionals de terminologia

Amb la diversitat d'institucions privades i públiques en terminologia, la coexistència d'organismes amb funcions diverses dins de la terminologia, i la participació de professionals o experts de múltiples proce-

País	Centre
Alemanya	Centrum für internationale Terminologie und angewandte Linguistik (CiTaL), Fachhochschule Konstanz Deutsches Informations- und Dokumentationszentrum für Terminologie (DEUTERM), Institut für Informationsmanagement, Fachhochschule Köln
Àustria	Eugen-Wüster-Archiv, Institut für Wissenschaftstheorie und Wissenschaftsforschung, Universität Wien Department of Translation Studies, University of Graz Vienna University of Economics and Business (WU) Instituts für Translationswissenschaft, Universität Innsbruck
Bèlgica	Centre de Terminologie de Bruxelles (CTB), Institut Libre Marie Haps, Haute École Léonard de Vinci TERMISTI, Centre de recherche en linguistique appliquée, Institut supérieur de traducteurs et interprètes, Haute École de Bruxelles
Dinamarca	DANTERMcentret, Terminologicentret ved Copenhagen Business School (CBS)
Finlàndia	Terminology Forum, University of Vaasa
Itàlia	Istituto di Comunicazione Specialistica e Plurilinguismo, Accademia Europea di Bolzano (EURAC) Istituto per il Lessico Intellettuale Europeo e Storia delle Idee (ILIESI), Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR), Roma Istituto de Lingüística Computazionale «Antoni Zampoli» (ILC), Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR), Pisa Istituto Opera del Vocabolario Italiano (OVI), Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR), Firenze Scuola Superiore di Lingue Moderne per Interpreti e Traduttori (SSLMIT), Università di Bologna Forlì Osservatorio di Terminologie e Politiche Linguistiche (OTPL), Università Cattolica del Sacro Cuore, Milano Centro di Ricerca in Terminologia Multilingue (CeRTeM), Università di Genova Laboratorio di Documentazione (LABDOC), Università della Calabria
Noruega	Norwegian Term Bank, University of Bergen
Portugal	Grupo de Lexicologia, Lexicografia e Terminologia, Centro de Linguística da Universidade Nova de Lisboa (CLUNL)

TAULA I. Universitats i centres de recerca dedicats a la terminologia

dències científiques que podem observar en els països europeus, sembla lògic que es consolidin iniciatives d'intercanvi d'informació, com ara associacions d'individus o d'institucions.

Les associacions d'agents (professionals o acadèmics) de la terminologia que les nostres fonts reconeixen com a organismes actius actualment són, entre d'altres:

País	Associació
Àustria	Association for Terminology and Knowledge Transfer
Dinamarca	Gesellschaft für Terminologie und Wissenstransfer (GTW) [Association for Terminology and Knowledge Transfer] Tekom Danmark (associació professional per a la comunicació tècnica)
França	Société française de terminologie (SFT)
Grècia	Hellenic Society for Terminology (ELETO)
Itàlia	Associazione Italiana per la Terminologia (Ass.I.Term)

TAULA 2. Associacions de terminologia

D'altra banda, diverses agències que treballen en la redacció i en la traducció de normes tècniques per a la indústria i el comerç internacional també s'han organitzat dins de cada país en estructures associatives. En són alguns exemples les següents:

País	Associació
Bèlgica	Vereniging voor Nederlandstalige Terminologie (NL-TERM)
Finlàndia	Finish Standards Association (SFS)
Grècia	Hellenic Organization for Standardization (ELOT)
Noruega	Standard Norge (SN) Norges Standardiseringsforbund [Standards Norway (SN) Norwegian Standards Association]

TAULA 3. Associacions d'estandardització

7 Xarxes de cooperació en terminologia

Un grau més alt en la consolidació de l'associacionisme i la cooperació està representat per la creació de xarxes. Algunes romanen només com a organitzadores col·lectives de seminaris i congressos, o de promoció

Alfa, 1986. Joan Brossa

d'una llengua parlada en més d'un estat; d'altres fins i tot coorganitzen activitats formatives; i només algunes arriben a coordinar-se realment i a distribuir-se internament les accions o els projectes en terminologia.

Algunes de les xarxes actives a Europa actualment són:

Xarxes de terminologia
TermNet. International Network for Terminology
RIFAL. Réseau international francophone d'aménagement linguistique
Nordterm. Nordic Forum and Network for Terminology Work

TAULA 4. Xarxes de cooperació en terminologia

Han col·laborat en aquest dossier: Giovanni Adamo, Elisenda Bernal, Maja Bratanić, Paola Cañete, Alba Coll, Rute Costa, Iria da Cunha, Rita Gonçalves, Panagiotis G. Krimpas, Jorge Adrián Lázaro, Elisabet Llopart, Alba Milà, M. Amor Montané, Òscar Pozuelo, Johannes Schnitzer, Kerstin Schwandtner, Maria Spassova, Lieve Vangehuchten i Joanna Wolborska-Lauter.

Procedència dels poemes visuals: Imatges reproduïdes a Joan Brossa o la revolta poètica. Edició a càrrec de Manuel Guerrero. Barcelona: Fundació Joan Brossa: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura: Fundació Joan Miró, 2001, p. 192, 223, 267 i 165, respectivament.